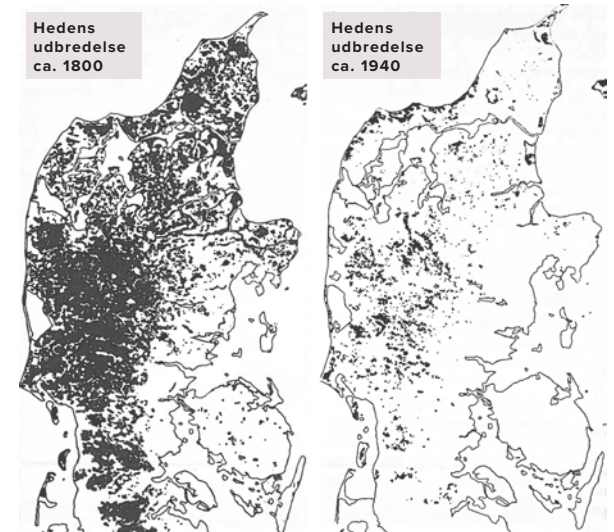

“Når der er røg over Thy, er det godt for naturen”

Kontrolleret ild er en fast del af værktøjskassen hos Naturstyrelsens afdeling i Thy, hvor man hvert forår afbrænder flere hektar hedelandskab. Holdet kører efter reglen, at hvis der *kan* brændes, *skal* der brændes, og hvordan det hænger sammen med sund natur, kan du høre skovfoged Henrik Schjødt Kristensen forklare her.

HVOR OG HVAD ER HEDEN?

Hede er en såkaldt 'lysåben' naturtype, hvor der kun er ganske få træer eller større buske, der skygger for lysindfaldet til jordoverfladen. Det er typisk ret næringsfattige, magre jorde, hvor der er hårde betingelser for planterne, men hvor mindre buske og urter som lyng, revling, forskellige lavtyper m.m. klarer sig godt. Naturtypen er naturlig ved Nordvesteuropas vestkyster, herunder i Vestjylland, og derfor kaldes 'urtypen' også atlantisk klithede. Der findes også menneskeskabte heder længere inde i landet, som ikke altid er bundet op på klitter, men som har været spredt med vilje og vedligehold gennem mange hundrede år. Lyng gav nemlig græsning til husdyr hele året på de ellers magre vestjyske jorde. Oprindeligt har disse områder været skov, og de ville blive det igen uden den konstante græsning og periodevis afbrænding. De store områder med hedelandskab gav dog især i 1700-tallet store problemer med sandfygning, og derfor begyndte man fra omkring år 1800 at plante områderne til igen og/eller opdyrke landet mere intensivt, så mange af hederne forsvandt.

NU ER CIRKA 2 PCT. AF DANMARKS AREAL HEDE

De nuværende hedearealer er fredet og skal som udgangspunkt blive ved med at være hede. Det er vedtaget med Naturbeskyttelseslovens paragraf 3, som beskytter alle de lysåbne naturtyper: hede, overdrev, mose, eng, strandeng og sø. Tilsammen udgør de seks naturtyper ca. 10 pct. af Danmarks areal.

Hvert år i februar og marts kan man på vindstille dage se store røgsøjler rejse sig over det nordvestjyske landskab. Her foretager Naturstyrelsen nemlig kontrollerede afbrændinger af hedeområder inden den kommende vækstsæson. Det gør styrelsen for så vidt også i resten af Danmark, hvor der er stykker med åben hede. Hvis man ser ild og røg i landskabet, kan man tænke, at man bør ringe 112, men i dette tilfælde er ilden påsat med fuldt overlæg. Hvis vi vil blive ved med at have hedelandskab i Danmark, er man nemlig nødt til en gang imellem at brænde det af.

”Hvis vi ikke gør noget, kommer der hurtigt selvsåede træer, som vokser og skygger for jordbunden under sig, hvor de små planter ikke længere kan gro. Desuden står træerne som store luftfiltre og fanger næringsstoffer fra luften, og de næringsstoffer vaskes ned på jorden, når det regner eller tør. Det forskubber næringsbalancen på heden, som normalt domineres af planter, som er højt specialiserede i at overleve i et næringsfattigt miljø, f.eks. lyng, revling og lav. Normalt på heden har de derfor en fordel over andre, mere næringskrævende arter, men når der kommer mere næring, vil de hurtigtvoksende og næringskrævende planter som græsser – og siden løvtræer – tage al plads og lys fra de langsomt voksende, hårdføre hedearter,” fortæller skovfoged og klitplantør i Naturstyrelsen Thy Henrik Schjødt Kristensen.

Det vil sige, at uden menneskelig indgriben vil det åbne hedelandskab inden for et par årtier eller tre vokse til med tiltagende høje planter og træer, så der til sidst står en skov. >

“Hvis vi ikke gør noget, kommer der hurtigt selvsåede træer.”

HENRIK SCHJØDT KRISTENSEN

SKOVFOGED, NATURSTYRELSEN THY

HENRIK SCHJØDT KRISTENSEN

ARBEJDE

Skovfoged og klitplantør i Naturstyrelsen Thy, hvor han står for naturpleje i form af en lang række projekter vedrørende hedeafbrænding, invasive arter, genopretning af vådområder og generel drift af statens store naturområder i Thy.

UDDANNELSE

Skovtekniker (nu skov- og landskabsingeniør)

HVAD ER DIT PERSONLIGE FORHOLD TIL NATURTYPEN HEDE?

Jeg har et stærkt personligt forhold til heden. Da jeg skulle til Thy i sin tid og høre mere om jobbet i Naturstyrelsen Thy, blev jeg kørt rundt i området med min forgænger. Jeg kommer fra Aabenraa, så jeg kendte ikke så meget til heden. Vi kørte igennem en masse flot skov, men da vi så kom ud af skoven og ud på den åbne hede: Altså, hold da kæft, det var en helt anden verden. Det er sådan et unikt landskab og naturtype, og det tændte noget i mig dengang, der har holdt ved lige siden. Heden betyder rigtig meget for mig, og jeg tænker faktisk tit, at jeg er enormt privilegeret sådan at kunne gå rundt på mit arbejde og kunne høre tranens trompeteren og **tinksmedens** varslen. Heden er en unik og fantastisk verden, som vi skal passe på.

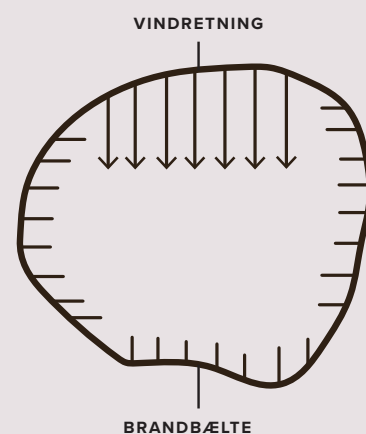

Foto: Pirnio

Foto: Naturstyrelsen Thy

DET RENT PRAKTISKE

Når der brændes et stykke hede, er der på forhånd bestemt et ret præcist areal – man stikker ikke bare ild til og håber på det bedste. Ofte vil man først brænde vegetationen af i en tynd linje rundt om det planlagte areal, hvor ilden slukkes igen. Det kaldes et brandbælte og er ca. 2,5 til 4 m bredt afhængig af omstændighederne. Funktionen er at forhindre den egentlige brand i at sprede sig uden for det planlagte areal. Når det er gjort, vil man typisk tænde ild i den ende, og vinden vil sprede ild og røg ind i det markerede areal. Mandskabet følger ilden med såkaldte branddaskere og en tank med vand, så de hurtigt kan slukke igen, hvis ilden alligevel skulle bevæge sig i en forkert retning.

”Vi plejer at sige, at når der er røg over Thy, er det godt for naturen,” siger han.

MERE SKOV ER IKKE ALTID BEDRE

Hvad er problemet med mere skov, kan man spørge. Det står jo højt på den politiske dagsorden at få mere skov i Danmark. Henrik Schjødt Kristensen forklarer, at skov ganske vist er en fin naturtype, men at der også er behov for hede.

”Vores opgave er at sørge for, at de her arter, der er tilpasset heden, fortsat har et råderum og et sted at være. Det optimale er at have så mange arter som muligt, og derfor er det bedst at have en blanding af så mange forskellige slags natur som muligt. Både skov, hede, vandhuller, strandenge og så videre,” siger han.

Forskellige arter af dyr, planter, svampe og så videre opstår blandt andet, fordi der er forskel på de fysiske levesteder, så nogle levesteder fremmer evolutionen af nogle arter, mens andre levesteder fremmer andre arter. Når først planter og dyr er tilpasset en naturtype som heden, kan de ikke bare tilpasse sig en skov. Den slags tager mange, mange år, hvis det da overhovedet er muligt. Ifølge Naturstyrelsens hjemmeside er der for eksempel omkring 40 insektarter, der er direkte afhængige af tilstedeværelsen af lyng for at have noget at spise, et sted at jage, lægge æg m.m. Hvis der ikke er nogen heder, hvor lyng kan vokse, vil de uddø i Danmark, uanset hvor meget flot og artsrig skov, der ellers måtte være.

”Der er et helt samfund af arter, der er knyttet til de her områder. Så snart der kommer for meget højt græs på heden, ser vi, at fugle som hjejlen ikke vil være her længere. Mange insekter og faktisk også slanger vil gerne have de bare sandflader, der også opstår ind mellem lyngen.”

Derfor er den hede, der findes i Danmark i dag, også beskyttet af en såkaldt status quo-fredning, hvilket betyder,

at de nuværende hedeområder skal blive ved med at være hede.

RYKKER UD SOM EN CIRKUSKARAVANE

Vedligeholdelsen af den åbne hede foregår efter nøje tilrettede planer, hvor hedeområder er delt ind i mindre områder, hvis tilstand man hele tiden holder øje med.

”Vi har en prioriteringsliste over de områder, der har mest brug for at blive afbrændt. Men i sidste ende er det altid

vejret, der afgør, om der kan brændes, så planerne ændrer sig ofte,” fortæller Henrik Schjødt Kristensen.

Derfor sørger han og holdet for altid at have en lang prioriteringsliste, så der er ”noget at tage af”, hvis vind og vejr forhindrer holdet i at brænde af på de højt prioriterede steder.

”Vi har gerne ønsker om et vist antal hektar, der skal brændes, men det er helt umuligt at forudsige, da det er så vejrafhængigt. Derfor er det bare en regel, at alle dage, hvor der er vejr til at brænde, skal der brændes. Det har vist sig at være måden at gøre det på. Det gælder simpelthen bare om at få brændt noget af i forårmånederne, så der kan vi ikke bruge tid på at gå alt for meget i planlægnings-mode, for så har vinden ændret sig på det næste område også, og så sker der aldrig en skid,” konstaterer han.

Han fortæller, at hele det store hedeområde under Naturstyrelsen i Thy derfor er delt ind i delområder med hver sit brændingshold tilknyttet. Et hold består af 3-4 skovarbejdere, en traktor med vand og pumpe og så diesel-sprøjter til antænding.

”Det skal være fleksibelt, så de netop kan rykke hurtigt og let fra sted til sted med alt, hvad de skal bruge, ved hånden. Lidt ligesom en cirkuskaravane.”

Han tilføjer, at der derudover selvfølgelig er en lang række

sikkerhedsforanstaltninger, der ordnes og cleares med andre myndigheder, inden selve brændingen går i gang et nyt sted. Der kontaktes blandt andet lokale brandmyndigheder og de andre hold fra Naturstyrelsen, så alle ved, hvor der brændes den dag.

DYRELIVET ER VANT TIL ILD

Man kan spekulere over, om ikke en del af de dyr, der holder til i og ved lyng og andre hedeplanter, går til under brændingerne. Henrik Schjødt Kristensen fortæller, at det er meget sjældent, de finder døde dyr, der blev fanget i flammerne.

”Fuglene flyver jo bare væk, og vildtet løber sin vej. Firben, slanger, padder og insekter skynder sig typisk ned under jorden eller ned i vandhuller. Indimellem finder vi et firben, der ikke nåede væk, men det er faktisk ret sjældent.”

Han forklarer, at det altid har været et vilkår for dyrelivet, at der kunne opstå naturbrande, og derfor har mange arter da også en form for flugtstrategi, når de ser eller lugter røg.

”Det er jo naturligt, at der opstår brand, ligesom det er naturligt, at der sker oversvømmelser, vulkanudbrud, jordskælv osv. Det har dyrelivet altid måttet forholde sig til, og ud over at det skaber noget ødelæggelse, sætter det en masse nye processer i gang. Som for eksempel lyngplanterne, der spirer med friske skud, som en masse dyr har glæde af. Forandring er en vigtig del af naturen. Måske nærmest naturen i en nøddeskal. Det er en del af livet, at noget brænder en gang imellem.” •

Hederne er blandt andet kendetegnet ved dværgbuske og urter og dyreliv specialiseret i forskellig grad til de særlige planter. Hedepletvingen er f.eks. helt afhængig af tilstedeværelse af planten djævelsbid, som dens larver lever af. Den plante trives ikke i højere bevoksning, så hvis heden vokser til, forsvinder den og dermed hedepletvingen. Sommerfuglen ses primært i Nordjylland.

Opskrift på en hede

Princippet bag bevaringen af arealer med åben hede er simpelt: Bevoksningen skal holdes nede. En af metoderne til det er afbrænding, som illustreres her.

FIGUR 1

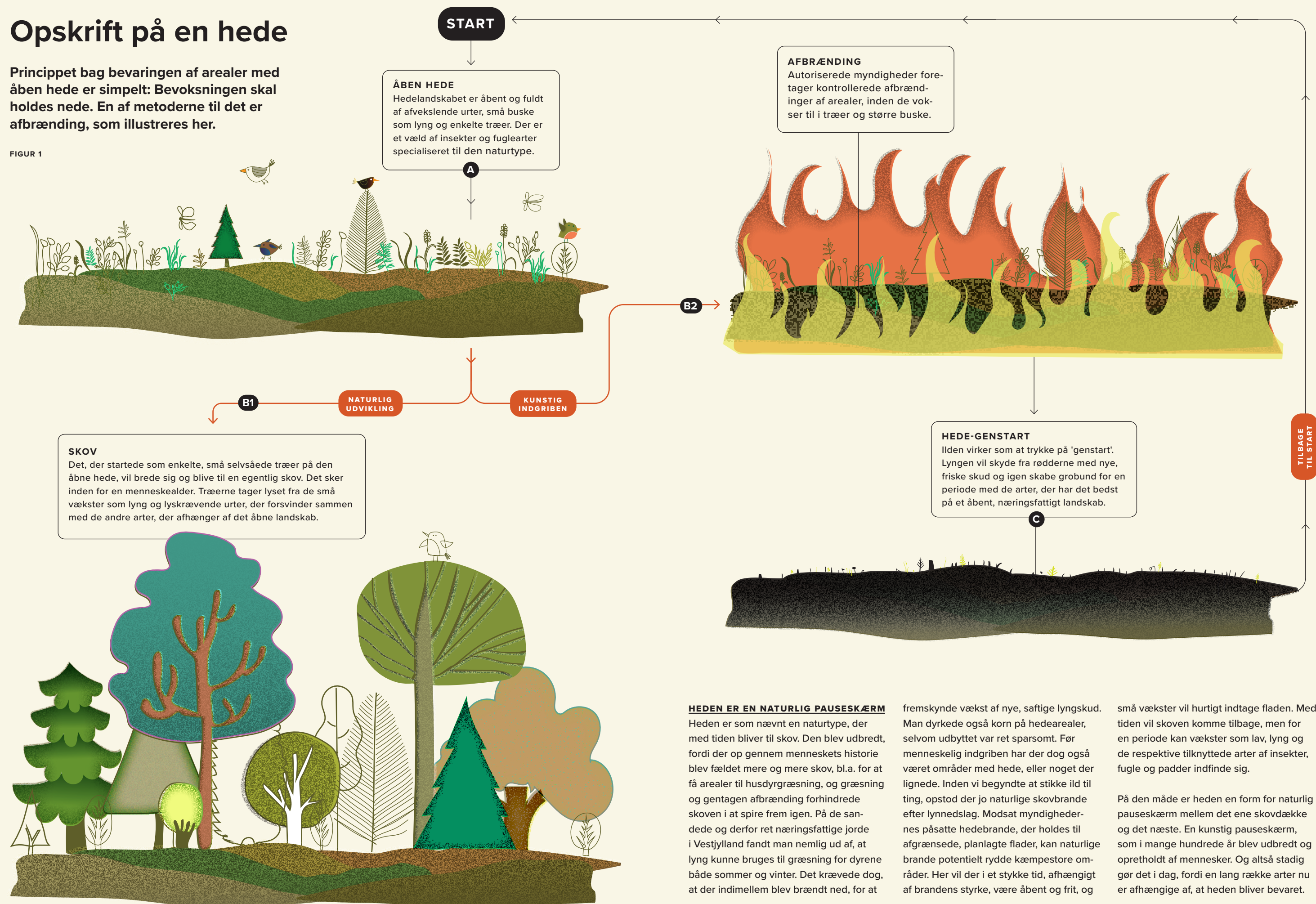

Illustration: Lykke Sandal, GEUS